

Tilburg University

‘Als een speer door de stof’
de Bont, Gijs ; Amsing, Mariette

Publication date:
2014

Document Version
Other version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
de Bont, G., & Amsing, M. (2014). ‘Als een speer door de stof’: Evaluatierapport van het eerste jaar van de pilot zomerscholen tegen zittenblijven. BMC.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

‘Als een speer door de stof’

Evaluatierapport van het eerste jaar van de Pilot Zomerscholen tegen zittenblijven

CNV Onderwijs/VO-raad
Utrecht

BMC
Januari 2014
G.C.P.A (Gijs) de Bont, MBA
M.J. (Mariëtte) Amsing MSc
Projectnummer: 418845
Correspondentienummer: ON-1212-66532

Memorabele momenten uit de Zomerscholen

Over een leerling die thuis veel had meegemaakt en daardoor niet over kon naar het volgende jaar:

"Uiteindelijk is de leerling geslaagd met een 8.5. Wat ik het allermooiste vond is dat zij zelf tijdens de evaluatie aangaf dat ze door de zomerschool meer zelfvertrouwen had gekregen. Dit kwam volgens de leerling vooral door de docent. Ze gaf aan dat ze het zo fijn vond dat hij niet elke keer zei dat 'ze het fout deed', maar dat hij zei 'dat hij het er niet mee eens was'. Voor ons misschien een verschil in woordkeuze, maar voor haar reden om minder onzeker te zijn!"

- Projectleider Zomerschool -

Over een leerling en zijn moeder:

"Pieter was een jongen die bij het kennismakingsspel onzeker overkwam. Al snel bleek dat hij gebukt ging onder het strenge regime van moeders. Hij moest en hij zou overgaan, maar veel vertrouwen was er niet. Ook in de omgang met andere leerlingen leek hij een grijze muis en niet makkelijk in het contact. Maar in de twee weken zomerschool veranderde hij in een jongen die de voortrekkersrol pakte in de groep. Hij studeerde elke dag gemotiveerd en begon zelfs anderen te helpen. Uiteindelijk haalde hij een 8, het hoogste cijfer van de groep. Hij sprong minutenlang door de school en zelfs zijn moeder was trots."

- Studiecoach Zomerschool -

Over de door leerlingen zelfbedachte effectieve methodes:

"Eén van de leerlingen had een plekje achterin de klas achter een kast. Toen ik haar ging helpen zag ik een briefje op de kast met daarop 'Kijk naar beneden'. Zo probeerde ze haar concentratie te verbeteren".

- Studiecoach Zomerschool -

INHOUD

HOOFDSTUK 1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doelstelling	5
1.3	De opdracht	6
1.4	Vraagstelling	6
1.5	Methode van dataverzameling	7
1.6	Leeswijzer	8
HOOFDSTUK 2	DE AANLOOPPERIODE NAAR DEELNAME	9
2.1	Toelichting	9
2.2	Tijdsdruk als context van de pilot	9
2.3	De beslissing tot deelname	10
2.4	De dertien deelnemende pilotscholen	12
HOOFDSTUK 3	UITVOERING VAN DE PILOT	15
3.1	Toelichting uitvoering	15
3.2	De prognoses	15
3.3	Het resultaat	17
3.4	Interne communicatie	20
3.5	Het concept van de Zomerscholen	23
3.6	Personele inzet	28
HOOFDSTUK 4	CONCLUSIE	32
4.1	Toelichting	32
4.2	Het rendement van de Zomerscholen	32
4.3	Duurzame interventie of uitstel van executie	33
4.4	Organisatie van de uitvoering	33
HOOFDSTUK 5	AANBEVELINGEN VOOR VOLGEND JAAR	35
5.1	Toelichting	35
5.2	Aanlooperperiode	35
5.3	Communicatie	35
5.4	Tussenrapportage	36

5.5	In-, door- en uitstroom	36
HOOFDSTUK 6	LITERATUURLIJST	38
BIJLAGE 1	LEERLINGEVALUATIE	39
BIJLAGE 2	SFEERIMPRESSIE	44

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Aanleiding

'Leerlingen raken gedemotiveerd door zittenblijven', 'CNV Onderwijs wil einde aan doubleren', 'Bijles werkt beter dan zittenblijven' en 'Vakbond CNV: schaf zittenblijven voor scholieren af' zijn zo een aantal koppen waarmee de toenmalig voorzitter van het CNV Onderwijs het nieuws haalde in mei 2012.¹ De aanleiding was de situatie in het onderwijsveld.

De situatie

Zittenblijven is in het Nederlandse onderwijssysteem vrij gangbaar: ruim 1 op de 5 leerlingen geeft aan weleens een jaar over te hebben moeten doen.² Nederland zit daarbij ruim boven het OECD-gemiddelde van 14.3%; dit hangt waarschijnlijk ook samen met het onderwijssysteem. Uit onderzoek blijkt dat 'onderwijsstelsels waar leerlingen pas aan het einde van het voortgezet onderwijs een bepaald niveau toegekend krijgen'³ minder zittenblijvers kennen. Het Nederlandse onderwijssysteem selecteert al vroeg: al vanaf het basisonderwijs of in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs.

Tussen 2008 en 2011 is het percentage zittenblijvers in het voortgezet onderwijs toegenomen. De meeste zittenblijvers (18,3% in 2011) blijven zitten in havo 4. In het vwo vertrekken veel leerlingen van vwo 3 naar havo 4 in plaats van dat ze blijven zitten en een vergelijkbare ontwikkeling valt te zien in havo 3 en het vmbo (kader en GT).⁴

Volgens de Inspectie van het Onderwijs kost zittenblijven veel geld en levert het weinig op: zelfs de positieve effecten die soms op de korte termijn optreden 'doven op de langere termijn weer uit. Dat is ook niet vreemd, omdat meestal niet gericht gewerkt wordt aan het verhelpen van leerproblemen of achterstanden'.⁵ De Inspectie pleit er dan ook voor dat scholen meer preventief gaan opereren, zodat zittenblijven niet meer nodig is.

Het voorstel van het CNV Onderwijs en de VO-raad

In mei 2012 kondigde het CNV Onderwijs ook aan dat er een proef zou komen om het aantal zittenblijvers in het voortgezet onderwijs tot een minimum te beperken.⁶ Na de zomer van 2012 kreeg dit voorstel bijval van de VO-raad.⁷

¹ NOS, 2012a; CNV Onderwijs, 2012; Van Dijk, 2012; Visser, 2012.

² Inspectie van het Onderwijs, 2012.

³ Inspectie van Onderwijs, 2011, pagina 181.

⁴ Inspectie van Onderwijs, 2011, pagina 180.

⁵ Inspectie van Onderwijs, 2011, pagina 185.

⁶ NOS, 2012a.

⁷ NOS, 2012b.

In de lijn van de conclusie van de Inspectie redeneren het CNV Onderwijs en de VO-raad dat sommige leerlingen in het voortgezet onderwijs beter gemotiveerd blijven wanneer zij geen heel jaar hoeven over te doen. Zeker wanneer het gaat om een leerling die slechts enkele tiende punten te laag heeft gescoord om over te gaan. In dergelijke gevallen zou een leerling de kans moeten krijgen om tijdens de zomer te werken aan de opgelopen achterstand om alsnog naar het volgende leerjaar over te kunnen gaan. Wanneer leerlingen doubleren, verliezen zij vaak ook de motivatie om voor alle vakken opnieuw aan de slag te gaan. Deze leerlingen vragen vervolgens om extra begeleiding. Deze werkdrukverzwaring wordt teruggedrongen door deze leerlingen de kans te bieden alsnog over te gaan naar het volgende leerjaar. Hierdoor treft de leraar ook meer gemotiveerde leerlingen.⁸

Daarnaast speelt ook een financieel aspect. Volgens CNV Onderwijs kost zittenblijven het voortgezet onderwijs ongeveer € 350 miljoen. Deze leerlingen doen immers langer over de schooltijd dan absoluut noodzakelijk. Deze berekening is gebaseerd op 5% zittenblijvers per jaar en het uitgangspunt dat iedere leerling in het voortgezet onderwijs ongeveer € 7.400,— per jaar kost. Dit is uiteraard geen weergave van de feitelijk te besparen kosten, maar het geeft wel een indicatie van het feit dat we slimmer met de bekostiging in het voortgezet onderwijs kunnen omgaan. Gezien de huidige financieel-economische situatie dwingt de (politieke) realiteit onderwijsvernieuwers met creatieve oplossingen te komen. Hierbij staat de wens centraal dat onderwijsverbeteringen met weinig of geen extra geld kunnen worden gerealiseerd. Dit is mogelijk, maar kan alleen plaatsvinden met een goede onderbouwing en draagvlak vanuit het onderwijsveld. In dit kader benadrukken CNV Onderwijs en de VO-raad dat mogelijke kostenbesparingen altijd terug moeten vloeien naar het onderwijs.

1.2 Doelstelling

CNV Onderwijs en de VO-raad hebben de handen ineengeslagen om door middel van een project onderzoek te doen naar de mogelijkheden om het zittenblijven terug te dringen. Zij hebben het voorstel gedaan om in de komende twee jaar door middel van pilots te experimenteren met de investering in zomerscholen, met als doel dat de leerling zich de gemiste leerstof vóór het nieuwe schooljaar heeft eigen gemaakt. Het betreft hierbij maatwerk, waarbij leerlingen in gerichte gevallen een beperkte achterstand kunnen wegwerken om daarmee gemotiveerd in het onderwijsproces te kunnen doorstromen. Hiermee wordt voorkomen dat een leerling een heel jaar overdoet, terwijl de leerling slechts op een beperkt aantal vakken onderpresteert. Bovendien wordt de bekostiging op een efficiëntere manier ingezet.

Het is de doelstelling van de Pilot Zomerscholen om doormiddel van de interventie zomerscholen bij te dragen aan een vermindering van het percentage zittenblijvers in het voortgezet onderwijs. CNV Onderwijs en de VO-raad beoogt met de pilot bij te dragen aan het terugbrengen van 5% naar 3%. Dit is een vermindering van 40%.

⁸ Persoonlijke communicatie, november 2012.

1.3 De opdracht

In november 2012 hebben CNV Onderwijs en de VO-raad BMC de opdracht gegeven een projectplan te ontwikkelen in coöperatie met relevante stakeholders, zoals schoolleiders, oudervertegenwoordigingen en bonden. Dit projectplan is op 1 maart 2013 aan CNV Onderwijs en de VO-raad aangeboden.

Op 1 maart 2013 hebben CNV Onderwijs en de VO-raad BMC vervolgens gevraagd om de Pilot Zomerscholen in de zomer van 2013 uit te voeren en de projectleiding over de totale uitvoering te voeren. BMC heeft in goed overleg met de opdrachtgever de projectleiding ter hand genomen en de projectuitvoering ondergebracht bij haar dochteronderneming EduStaf.

Tevens is BMC gevraagd om na afronding van de laatste zomerschool met de pilotscholen evaluatiebijeenkomsten te houden over de slaag- en faalfactoren van de zomerschool.

Om uiteindelijk betrouwbare uitspraken te kunnen doen over het effect van de zomerschool op zittenblijven, is in samenwerking met CNV Onderwijs en de VO-raad gestreefd naar zo veel mogelijk diversiteit wat betreft de aard van de deelnemende scholen aan de pilot: geografische spreiding, grotere en kleinere woonkernen en ook is gekeken naar diversiteit in de bevolkingssamenstelling en de onderwijstypen (zie ook hoofdstuk 2).

1.4 Vraagstelling

Vanuit de opdrachtgevers is de volgende hoofdvraag opgesteld:

Op welke manier en in welke mate draagt de interventie Pilot Zomerscholen bij aan de vermindering van het aantal zittenblijvers in het voortgezet onderwijs?

- Wat is de invloed van de Pilot Zomerscholen op het percentage zittenblijvers (van 5 naar 3%)?
- Is er sprake van een duurzame interventie of van uitstel van executie?
- Wat ging er goed in de organisatie en wat kon er beter?

Voor het beantwoorden van de laatste deelvraag wordt ingegaan op de aanpak en de organisatie van de uitvoering van de zomerscholen. Voor de uitvoering van het tweede pilotjaar is het namelijk van belang om ook hierover informatie te verzamelen, waardoor in dit rapport ook aanbevelingen kunnen worden gedaan voor het vervolg (zie hoofdstuk 5).

Vanzelfsprekend konden niet alle vragen nu al worden beantwoord. Deelvraag 2 kan pas in de zomer van 2014 worden beantwoord. Voor deelvraag 1 geldt dat in het tweede pilotjaar nog sterker gekeken kan worden naar de invloed van de pilot. Bijvoorbeeld naar de preventieve werking van de zomerschool, waardoor de leerling een eindsprint trekt zodat hij/zij niet naar de zomerschool hoeft.

1.5 Methode van dataverzameling

De uitvoering van de zomerscholen wordt geanalyseerd aan de hand van een aantal kwalitatieve en kwantitatieve gegevens. Hierbij wordt gebruikgemaakt van triangulatie. Dit houdt in dat meerdere dataverzamelingsmethoden in één onderzoek worden toegepast, om zo de diepte, kwaliteit en eventueel reikwijdte van de bevindingen te vergroten.

Voor beantwoording van de eerste hoofdvraag zijn de gegevens van Schoolinfo en DUO gebruikt. Zoals in paragraaf 1.4 aangegeven moet deelvraag 2 nog verder gemonitord worden. Door alvast te kijken naar de opbrengsten die de pilot tot nu toe (datum: 25 november 2013) heeft opgeleverd voor de leerlingen, kan alvast een voorzet worden gegeven voor de beantwoording van deze vraag. Hiervoor zijn verschillende methoden gebruikt: meerdere focusgroepinterviews, observaties in de scholen en ingevulde evaluatieformulieren door leerlingen alsmede gegevens over de projectuitvoering (personele inzet). Onderstaande tabel 1 laat zien welke gegevens gebruikt zijn voor de beantwoording van welke deelvragen.

Tabel 1. Relatie dataverzameling met de deelvragen

Verzamelde gegevens	Ter beantwoording van deelvraag:
Kwantitatieve uitkomsten per school	1 en 2
Kwantitatieve gegevens over de projectuitvoering	3
Vragenlijsten voor leerlingen	2 en 3
Evaluatiebijeenkomsten met de projectleiders	2 en 3
Dialogsessies per school	1, 2 en 3
Evaluatie met de docenten en studietoelichters over de projectuitvoering	3
Overkoepelende evaluatiebijeenkomst met de schoolprojectleiders	1, 2 en 3

Tijdens de uitvoering van de zomerscholen werd door de projectleiding veelvuldig overlegd met de projectleiders van de pilotscholen. Ook is er een drietal evaluatiebijeenkomsten gehouden.

Na de uitvoering is per pilotschool een op het sociaalconstructivisme geschoeide evaluatiebijeenkomst gehouden, waar een vertegenwoordiging van alle betrokkenen aanwezig was: de leerlingen, de ouders, de docenten van de school, de projectleiding, de schoolprojectleider en de projectleider. Tijdens deze sessies werd volgens de zogenoemde pinwandmethode⁹ geëvalueerd hoe de pilot voor alle betrokkenen is verlopen en werden de sterke en zwakke kanten van de pilot geanalyseerd. In de onderzoeksmethodologie worden dit soort ontwerpessies ook wel focusgroepen genoemd, waarbij (opnieuw) kwaliteitscriteria worden ontwikkeld.

⁹ Kwakman & Postema, 2000.

Figuur 1. Dialoogsessie

1.6 Leeswijzer

Alvorens in te gaan op de resultaten van de pilot in hoofdstuk 3, wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de aanlooperperiode tot de besluitvorming van de scholen om deel te nemen aan de pilot. Aan de hand van de in paragraaf 1.5 beschreven data worden in hoofdstuk 3 de resultaten van het eerste pilotjaar weergegeven. In hoofdstuk 4 wordt het project aan de hand van de onderzoeksvragen geanalyseerd. Tot slot worden in hoofdstuk 5 aanbevelingen gedaan voor het volgende jaar.

Hoofdstuk 2

De aanlooperperiode naar deelname

2.1 Toelichting

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de aanlooperperiode tot de besluitvorming van de scholen om deel te nemen aan de pilot. Om lessen te kunnen leren van de aanlooperperiode naar de pilot is het noodzakelijk om de context van deze periode te schetsen (paragraaf 2.2).

2.2 Tijdsdruk als context van de pilot

De projectuitvoering geschiedde op basis van het plan van aanpak. Vanaf het begin stond het project onder tijdsdruk; dit betekende vooral dat in de beginfase – de werving van scholen – tijd ‘gewonnen’ moest worden.

De werving – via de kanalen van BMC, CNV Onderwijs en de VO-raad – heeft tot veel verzoeken om informatie geleid. De belangstelling was groot. Ook de informatiebijeenkomst, die eind maart heeft plaatsgevonden, kende een goede opkomst. Daarbij is steeds benadrukt dat er veel ruimte was voor ‘maatwerk’ in de aanpak van zomerscholen.

De tijdsdruk heeft de werving wel parten gespeeld. Scholen gaven aan dat ze zeker belangstelling hadden voor de pilot, maar dat ze ook meer tijd nodig hadden om binnen de schoolgeledingen hierover een besluit te nemen en de pilot goed voor te bereiden. In de pilot was plaats voor maximaal vijftien scholen. Eind april was pas definitief duidelijk welke scholen zouden gaan deelnemen.

Uiteindelijk hebben we bijna alle serieus geïnteresseerden kunnen honoreren. Ook de scholen die aanvankelijk op de reservelijst stonden, konden – soms in een later stadium – deelnemen aan de pilot. De reden hiervoor was dat gedurende de voorbereidingsfase nog enkele scholen zijn afgevallen, omdat er uiteindelijk onvoldoende draagvlak bestond bij het middenmanagement en/of docenten. Ook was er bij twee scholen in een laat stadium verschil van mening over de concrete invulling en vormgeving van de zomerschool, waardoor de scholen alsnog van deelname afzagen (zie ook paragraaf 2.3).

Aanvankelijk was de gedachte dat we tijdens het eerste pilotjaar direct een wetenschappelijk onderzoek zouden kunnen uitvoeren. Omdat er hoge eisen werden gesteld aan het onderzoek (aanwezigheid aanzienlijke controlegroep en dergelijke) is besloten om dit onderzoek nog niet direct in het eerste pilotjaar te laten plaatsvinden. Wel worden zo veel mogelijk data van de deelnemende scholen verzameld en geanalyseerd.

Voor de projectleiding hield de late start in dat pas op een laat moment gestart kon worden met de noodzakelijke ondersteuning richting de deelnemende scholen.

Voor de scholen betekende dit dat de zomerschool inbrak op de bestaande planning: van ouders en leerlingen die al vakanties geboekt hadden tot een schoolgebouw dat verbouwd werd tijdens de zomerschoolperiode. Daarnaast zorgde de tijdsdruk ervoor dat de verwachtingen van leerlingen, ouders en docenten niet optimaal gemanaged konden worden. In hoofdstuk 3 (Resultaten) wordt verder ingegaan op de uitvoering van de zomerschool; tijdsdruk zal daarin ook een terugkerend element zijn.

Analyse schoolkeuze

- Scholen moeten ruim van tevoren weten dat de zomerschool op hun school uitgevoerd zal worden, zodat er ruim de tijd is om alle organisatorische zaken te regelen.
- Er moet ruim van tevoren bekend zijn wie het onderzoek gaat doen en wat dit voor de betrokken scholen gaat betekenen, zodat de projectleiding de scholen hierover kan inlichten en de scholen hiermee rekening kunnen houden in hun planning.

2.3 De beslissing tot deelname

Afgesproken was dat er vijftien scholen zouden deelnemen. Er waren twee extra pilots aangewezen, om bij eventueel terugtrekken van één of twee pilots, alsnog vijftien pilots over te houden. Nochtans hebben uiteindelijk meerdere scholen zich in een laat stadium teruggetrokken. Twee daarvan hebben we kunnen vervangen door eind mei nog twee nieuwe pilots te werven. Uiteindelijk is de zomerschool op dertien pilotscholen uitgevoerd. Hieronder wordt beschreven hoe dit proces is verlopen en welke lessen we hieruit kunnen trekken voor het volgende jaar.

In twee gevallen hebben we te maken gehad met onverenigbaarheid van het concept van de school met het concept van de pilot.

- Voor één van de scholen gold dat zij uitsluitend eigen mensen wilden inzetten in de zomerschool. Dit paste niet in het concept. Voor met name CNV Onderwijs was dit onaanvaardbaar. De pilot zou immers niet tot taakverzwaring van leraren, aantasting van vakantierechten en dergelijke leiden. Een schoolleider die als voorwaarde stelt dat alleen eigen mensen in de zomerschool mogen werken, maakt er beleid van dat eigen mensen dan ook 'moeten'. Anders gezegd: er zou geen garantie zijn dat al deze docenten absoluut op basis van vrijwilligheid in de zomerschool werken. Met de school is gesproken over een 'goede mix' van eigen mensen en externen. Deze school heeft zich eind april teruggetrokken uit de pilot.
- De andere school had al een aantal jaren een eigen zomerschool, gericht op het bijspijkeren van leerlingen die met de hakken over de sloot waren overgegaan. De voorbereidende gesprekken met de directeur van de locatie gingen voornamelijk over het bepalen van grenzen: in hoeverre krijgt 'onze' pilot zomerschool voldoende een 'eigen plek' in de reeds bestaande zomerschool, zodat de eigen pedagogische aanpak, een eigen sfeer (zittenblijven is voor leerlingen een andere urgentie dan bijspijkeren) en de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit voldoende te handhaven zijn.

De directeur wilde de studietoelichters en leraren van de Pilot Zomerschool volledig inzetten en mengen met het eigen concept en ook de leerlingen (zittenblijvers en niet-zittenblijvers) door elkaar laten zitten. Vanwege deze conceptuele onverenigbaarheid heeft deze school, die in augustus van start zou gaan, zich uiteindelijk eind juli alsnog teruggetrokken.

Voor drie andere scholen gold dat een schoolleider of bestuurder had toegezegd deel te nemen aan de pilot, maar vervolgens moest afzeggen omdat de collega-schoolleiders het project niet zagen zitten.

Tot slot gold voor een andere school dat zij graag 'low profile' zouden willen deelnemen. Daarbij heeft de projectleiding aangegeven dat de aandacht wellicht kon worden 'omgeleid', maar dat we tevens in een tijd leven waarin het niet noodzakelijkerwijs journalisten zijn die de media beheersen, en dat wij vanzelfsprekend geen invloed hebben op wat leerlingen bijvoorbeeld op Twitter zetten. Ook deze school trok zich terug.

Analyse aanlooperperiode

Uit de bovenstaande resultaten over de aanlooperperiode kan een aantal zaken geconcludeerd worden:

- De projectleiding heeft alle scholen in de voorbereidende gesprekken de ruimte gegeven om op niet-wezenlijke onderdelen van het projectplan af te wijken als dat beter paste bij de bestaande mores. Uit de dialoogsessies is gebleken dat scholen behoefte hebben aan een duidelijk format, waar slechts heel kleine uitzonderingen op mogelijk zijn. Duidelijkheid boven alles.
- Sommige schoolleiders hebben hun draagvlak niet voldoende kunnen inschatten. Wij kunnen slechts constateren dat dit zo is, en niet voorkomen dat een schoolleider 'ja' zegt om vervolgens toch 'nee' te moeten verkopen.

2.4 De dertien deelnemende pilotscholen

Figuur 2. Overzicht van de deelnemende pilotscholen

Tabel 2. De deelnemende scholen

Plaats	School
Almelo	Erasmus College
Assen	Salland, Vincent van Gogh
Bergen op Zoom	Roncalli
Delft	Grotius College
Den Bosch	Jeroen Bosch College
Den Haag	Zandvliet College
Doorn	Revijs Lyceum
Geldrop	Strabrecht College
Rotterdam	Cosmicus College
Spijkenisse	Penta College
Tiel	Lingecollege
Veghel	Zwijsen College
Velp	Titus Brandsma, Arentheem

De zomerschool is uiteindelijk daadwerkelijk uitgevoerd op dertien scholen. In samenwerking met CNV Onderwijs en de VO-raad is gestreefd naar zo veel mogelijk diversiteit wat betreft de aard van de deelnemende scholen: geografische spreiding, grotere en kleinere woonkernen en ook is gekeken naar diversiteit in de bevolkingssamenstelling en de aanwezigheid van de verschillende onderwijstypen. Deze criteria werden gehanteerd bij de uiteindelijke keuze voor de pilotscholen. De pilotscholen bevonden zich verspreid over Nederland, van Assen tot Geldrop en van Den Haag tot Almelo. Zie voor de geografische spreiding bovenstaande figuur 2.

Er was ook sprake van een spreiding over de verschillende onderwijstypen.

- Op twee scholen zaten leerlingen uit klas 2 en 3 van het vmbo.
- Op één school zaten acht leerlingen vmbo-KB.
- Het merendeel van de leerlingen van de zomerschool zat in havo-3 en havo-4 en in vwo-4 en vwo-5.

Onderstaande tabel 3 laat zien dat de zomerscholen plaatsvonden verspreid over een periode van 7 weken, van 24 juni tot 23 augustus. In week 28 draaiden er negen zomerscholen op hetzelfde moment. Hoewel de projectleiding de scholen heeft vrijgelaten in het inplannen van de zomerschool, hebben bijna alle scholen ervoor gekozen om de zomerschool te laten plaatsvinden aan het begin van de vakantie. De zomerschool vond veelal plaats in de week voor de vakantie, wanneer het management en docenten nog aanwezig waren.

Uiteindelijk heeft slechts op één school de zomerschool plaatsgevonden aan het einde van de zomer, midden augustus. Vanuit de dialoogsessie werden de volgende voordelen genoemd om de zomerschool aan het einde van de zomer te laten plaatsvinden:

- De leerlingen zijn uitgerust. Aan het einde van het jaar zijn leerlingen moe, maar aan het einde van de zomer hebben ze weer energie om aan de slag te gaan.
- Docenten zijn in de week voor de start weer terug van vakantie en kunnen desgewenst toetsen nakijken (als eerste of tweede corrector).

Uit de evaluatiesessie bleek echter ook dat de uitvoering van de zomerschool aanliep tegen de afwezigheid van leermiddelen en dat in de twee weken voor de start van het schooljaar (week 1 van de zomerschool) vrijwel niemand te bereiken was.

Tijdens de evaluatiesessies op de verschillende scholen is de aanwezigen de vraag voorgelegd hoe ze het hadden gevonden wanneer de zomerschool aan het einde van de zomer had plaatsgevonden. Het merendeel van de aanwezigen (schoolleiders, docenten, leerlingen en ouders) heeft hierbij te kennen gegeven de voordelen van de zomerschool aan het begin van de vakantie te prefereren boven het inplannen aan het einde van de zomer. Voor de leerlingen gold dat ze liever door wilden gaan en dat ze liever tijdens hun vakantie duidelijkheid hadden over 'ben ik over of niet'. Wel was er een individueel geval van een leerling die na twee weken zomerschool niet bevorderd was en naar een andere school moest. Door het late tijdstip (eind juli) waren er echter problemen met de inschrijving op het mbo. Deze mogelijke situaties worden volgend jaar meegenomen in de communicatie naar de scholen.

Tabel 3 De verdeling van de zomerscholen over de weken

Week	26	27	28	29	30	31	32	33	34
Maandag	24 juni	01 juli	08 juli	15 juli	22 juli	29 juli	05 aug	12 aug	19 aug
Vrijdag	28 juni	05 juli	12 juli	19 juli	26 juli	02 aug	09 aug	16 aug	23 aug
Aantal	3	6	9	6	3	0	0	1	1

scholen									

Analyse dertien zomerscholen

- Uit evaluaties bleek dat de meeste scholen de zomerschool liever aan het begin van de vakantie inplannen: leerlingen zijn dan meer gemotiveerd en hoeven niet de hele zomer te wachten op duidelijkheid over hun toekomst.
- De zomerscholen vinden door de verschillende regio's ook in verschillende weken plaats. Afgelopen jaar heeft laten zien dat de meeste zomerscholen hebben plaatsgevonden in 5 weken, van 24 juni tot 26 juli. Het heeft organisatorische en financiële voordelen om de scholen zo veel mogelijk in dezelfde weken te laten plaatsvinden.
- Het late tijdstip waarop bekend is of de leerling bevorderd is of niet kan problemen opleveren met de inschrijving op een andere school. Scholen moeten daarom rekening houden met een alternatief plan voor leerlingen die bij zittenblijven na de zomerschool alsnog naar een andere school moeten.

Hoofdstuk 3

Uitvoering van de pilot

3.1 Toelichting uitvoering

Dit hoofdstuk gaat in op de succesfactoren in de uitvoering van de zomerscholen. Alvorens in te gaan op de overwegend kwalitatieve resultaten (vanaf paragraaf 3.4), wordt in paragraaf 3.2 eerst ingegaan op de prognoses (paragraaf 3.2) en het resultaat (paragraaf 3.3).

3.2 De prognoses

In de aanlooperperiode gaven de scholen hun inschatting van het aantal leerlingen dat zou gaan deelnemen aan de zomerschool. De som van deze prognoses fluctueerde tussen de 361 en de 518 leerlingen (zie ook de tabel hieronder).

Tabel 4 De prognoses van het aantal deelnemende leerlingen

School	Prognose	Uiteindelijke deelname
School 1	25	33
School 2	25	10
School 3	20-50	23
School 4	24	21
School 5	20	20
School 6	27	29
School 7	40	15
School 8	10-15	5
School 9	20	2
School 10	20-60	18
School 11	15-20	19
School 12	30-39	22
School 13	25-33	24
School 14	10-20	Niet deelgenomen
School 15	50-100	Niet deelgenomen
Totaal	361-518	241

Uiteindelijk 'kregen' de zomerscholen 241 leerlingen. Dit rondt tegenvallende aantal had een aantal redenen:

- Twee pilotscholen zegden af. We hebben ze niet allemaal door nieuwe pilotscholen kunnen vervangen en hielden uiteindelijk dertien scholen over (zie ook paragraaf 2.3).
- De meeste scholen gaven tijdens de aanlooperperiode al aan dat ze het erg lastig vonden om een prognose op te stellen. Ook uit de evaluatie bleek dat de interne projectleiders het niet mogelijk achtten om een sluitende prognose op te stellen.

- Er is een bepaald type leerling dat aan het einde van het jaar nog een eindsprint trekt, waardoor deze leerling alsnog in aanmerking komt voor de zomerschool of zelfs overgaat.
- Door een aantal scholen is een preventieve werking van de zomerschool gesignaleerd: met het zicht op twee weken minder vakantie gingen sommige leerlingen harder werken. Dit resulteerde in leerlingen die hierdoor alsnog overgingen, maar ook in leerlingen die net voldoende onvoldoendes overhielden om toch in aanmerking te komen voor de zomerschool.
- Volgens de scholen is het al helemaal niet mogelijk om op vakniveau voorspellingen te doen. De overgangsvergadering is hierin doorslaggevend.
 - De scholen stelden verschillende selectiecriteria op. Voor één school gold bijvoorbeeld dat alleen leerlingen die op maximaal 2 tienden bleven zitten in aanmerking kwamen voor de zomerschool. Op een andere school golden juist strengere of minder strengere eisen. Ook de 'zwaarte' van de eisen heeft invloed gehad op het uiteindelijke aantal leerlingen in de scholen.
 - In een klein aantal gevallen bleek bij of na de start van de zomerschool dat een aantal leerlingen toch over was of dat leerlingen en/of ouders toch besloten hadden om niet meer deel te nemen.
 - Wellicht was er in een aantal gevallen ook sprake van een geconditioneerde reflex: als je kunt meedoen aan een gefinancierd project, is het verstandig en veilig om 'hoog' te gaan zitten.

Doordat de prognoses zo weinig adequaat waren en doordat er een korte tijd zat tussen de daadwerkelijke lijst met leerlingen en vakken en het starten van de zomerschool, moest de projectuitvoering uitermate creatief en flexibel zijn om binnen korte tijd de juiste match te maken tussen het aantal leerlingen, de vakken en de studiecoaches en docenten. Zo was het in een aantal gevallen pas op vrijdagmiddag duidelijk hoeveel leerlingen er zouden deelnemen aan de zomerschool en voor welke vakken dit zou zijn, terwijl de zomerschool maandag ging beginnen. Dankzij de 24/7-mentaliteit van de projectuitvoering en de flexibiliteit van de studiecoaches en docenten lukte het om steeds een volledig team te hebben klaarstaan op de eerste dag van de zomerschool.

Analyse prognose

Uit de analyse kan worden gesteld dat de tussenrapporten of prognoses een weinig voorspellende waarde hebben gehad. De overgangsvergadering blijft het moment waarop definitieve keuzes worden gemaakt door de docenten en mentoren. Deze wetenschap heeft een aantal implicaties voor de aanpak in het tweede pilotjaar:

- In de zomer van 2014 verwachten we op 450 leerlingen uit te komen. De scholen weten nu wat de bedoeling is; ouders en leerlingen kunnen hier al in een vroeger stadium rekening mee houden en docenten zijn voorbereid.
- Uit het eerste jaar is gebleken dat sommige leerlingen nog een tandje bijzetten om alsnog over te gaan en dat andere leerlingen juist nog de minimumlat halen om in de zomerschool te laten zien wat ze kunnen.

- Uit het eerste jaar is verder gebleken dat de resultaten van de leerlingen in de laatste fase van het jaar nog zo kunnen fluctueren dat een betrouwbare prognose op leerlingniveau in deze fase zeer lastig is. Tijdens de intakegesprekken voor het tweede pilotjaar kan op basis van de percentages uit het verleden en de ervaring uit het eerste pilotjaar een betere inschatting worden gemaakt. De projectleiders zullen de scholen daarbij ondersteunen.
- Er moeten minstens drie werkdagen zitten tussen de overgangsvergadering en de start van de zomerschool. Dit is nodig, omdat de school tijd nodig heeft om de zogenoemde 'leerlingpakketten' definitief te kunnen samenstellen en de warme overdrachten te organiseren. De uitvoerder van de zomerschool heeft deze tijd nodig om de juiste mensen te matchen bij de hulpvragen van leerlingen.
- Ondanks dat er volgend jaar meer tijd is, zal de uiteindelijke lijst met namen van leerlingen en de bijbehorende vakken pas vlak voor het begin van de zomerschool bekend zijn. Daardoor is het voor aankomend jaar wederom noodzakelijk dat de uitvoerende partijen waarmee wordt samengewerkt zeer proactief en flexibel van aard zijn en ad hoc kunnen reageren op vragen.

3.3 Het resultaat

Rendement

Eind augustus is vastgesteld dat 205 van de 241 leerlingen na twee weken zomerschool alsnog bevorderd zijn naar het volgende leerjaar. Dat is 85% van de leerlingen die hebben meegedaan aan deze pilot.

Tabel 5 laat zien dat het totale percentage zittenblijvers¹⁰ op de pilotscholen de afgelopen jaren opliep van 4,8% in 2010 naar 5,9% in 2012. Na de zomerscholen, op 1 oktober 2013, was het gemiddelde aantal zittenblijvers op de dertien scholen afgenomen tot 5,1%. Dit is ten opzichte van 2012 een afname van 13,6%. Ook laat de tabel zien dat er afzonderlijke scholen zijn waar het percentage zittenblijvers op 1 oktober 2013 juist hoger lag dan in het voorgaande schooljaar.

Tabel 5 Aantal en percentage zittenblijvers weergegeven per schooljaar

Schoolnaam	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
School 1	4,1%	3,4%	4,6%	5,8%
School 2	4,8%	5,2%	4,2%	4,7%
School 3	2,9%	3,4%	4,2%	3,0%
School 4	4,1%	5,4%	8,5%	4,2%
School 5	*	*	7,0%	9,3%
School 6	4,2%	3,2%	3,1%	3,6%

¹⁰ Zittenblijvers kunnen op drie manieren onderscheiden worden: 1) *Doublure opstroom*: dit betekent hetzelfde leerjaar als voorgaand jaar maar in een hoger onderwijstype; 2) *Doublure*: leerling zit op hetzelfde leerjaar als voorgaand schooljaar op hetzelfde onderwijstype; 3) *Doublure doorstroom*: leerling gaat van een brugjaar naar een andere onderwijssoort en start daar tevens in het eerste jaar. In dit overzicht gaat het om 'Doublures' (1). Wanneer een leerling op 1 oktober 2012 in hetzelfde leerjaar zit als op 1 oktober 2011, op dezelfde school en hetzelfde onderwijstype, dan wordt deze leerling getypeerd als een doublure.

School 7	7,3%	6,5%	8,0%	6,7%
School 8	6,8%	5,2%	4,0%	4,2%
School 9	5,5%	6,8%	11,1%	8,7%
School 10	3,6%	2,8%	5,3%	1,4%
School 11	4,2%	6,3%	5,7%	5,9%
School 12	5,0%	4,9%	5,4%	4,6%
School 13	*	*	5,4%	4,0%
Totaal	4,8%	4,8%	5,9%	5,1%

* Deze cijfers zijn niet beschikbaar (Schoolinfo, 2014).

De hiernavolgende tabel (6) laat verder zien wat de zomerschool heeft betekend voor de vermindering van het totaal aantal zittenblijvers op de scholen.

Tabel 6 Rendement van het eerste pilotjaar

	N Deelnemende leerlingen	% van het totaal aantal zittenblijvers op school	Alsnog bevorderd na zomerschool		Totaal aantal zittenblijvers in 2013 zonder zomerschool		Totaal aantal zittenblijvers 2013 met zomerschool		Verschil 2013 zonder / met zomerschool
			N	%	N	%	N	%	
Totaal	241	26,2%	205	85,1%	920	6,4%	715	5,0%	-22,3

Tabel 5 laat zien dat het totaal aantal deelnemende leerlingen (zittenblijvers) nog geen 30% is van het totaal aantal zittenblijvers op de school (22,3%). Op deze wijze kon al bij voorbaat niet voldaan worden aan de in paragraaf 1.4 gestelde doelstelling om op de totale populatie het aantal zittenblijvers met 40% te laten terugdringen. Want: ook al was 100% van de 241 leerlingen overgegaan, dan was nog het totale percentage zittenblijvers niet verminderd met 40%, maar zou het gaan om 26,2%.

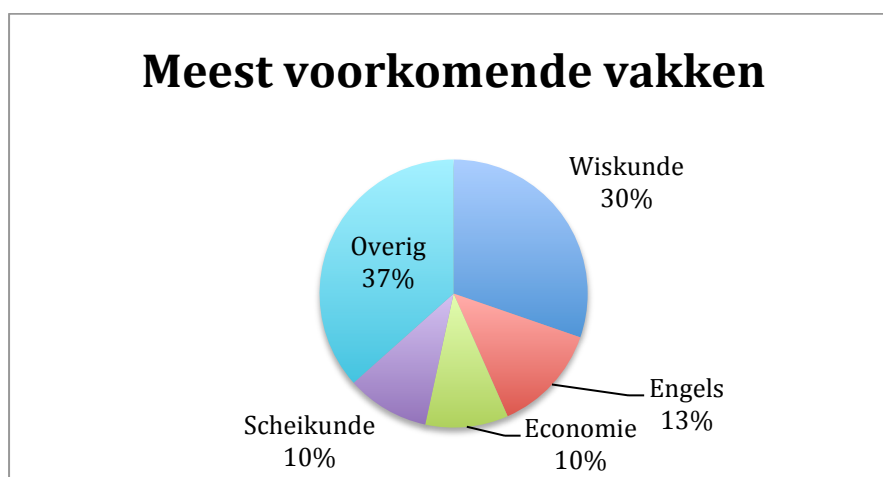
Ten tweede is het verschil door de interventie Zomerscholen hoger dan de hierboven genoemde totale vermindering van 22,3%. Hiervoor zijn een aantal redenen te noemen:

- De scholen hebben niet alle leerlingen die ook 'kanshebbers' waren laten meedoen aan de pilot. Een aantal scholen heeft binnen de eigen school een selectie gemaakt van leerlingen die in aanmerking kwamen voor de zomerschool. Een aantal scholen heeft besloten om de pilot eerst in te zetten voor een select aantal klassen en/of jaarlagen. Zo besloot één van de scholen dat alleen de leerlingen van havo-3 en havo-4 in aanmerking kwamen voor de zomerschool. Het verschil wordt nu berekend over de totale populatie, maar wanneer wordt gekeken naar het verschil binnen het totaal van de selectie, dan ligt het verschil hoger dan 22,3%.

- Daarnaast viel het op dat secties, waarbinnen niet enthousiast was gereageerd op de zomerschool, soms opvallend weinig deelnemers kenden.
- Tot slot was het in alle gevallen uiteindelijk de keuze van de individuele leerling en/of ouder(s) of de leerling ook daadwerkelijk mee zou doen aan de school. Niet alle leerlingen die binnen de selectiecriteria vielen hebben uiteindelijk ook meegedaan aan de pilot. Soms wilde een leerling (of ouder) zelf niet naar de zomerschool of was er al een vakantie ingepland. Hierdoor valt het verschil lager uit.

Meest voorkomende vakken

De 241 leerlingen hebben binnen de twee weken zomerschool aan een groot aantal verschillende vakken gewerkt. Zoals de navolgende grafiek laat zien was het merendeel van de leerlingen aan het leren (of een taak aan het maken) voor de vakken wiskunde (30,3%), Engels (13,1%), economie (10%) en scheikunde (10%). Andere (veel)voorkomende vakken waren: geschiedenis (8,6%), Nederlands (7,9%), natuurkunde (6,9%), aardrijkskunde (3,8%), Duits (2,8%), Frans (2,8%) en M&O (1,4%). Tot slot waren er nog enkele leerlingen hard bezig met biologie (2), levensbeschouwing (2), informatica (1), NASK (1) en Latijn (1).

Binnen de pilot waren er leerlingen die voor een enkel vak twee weken aan de slag waren, maar er waren ook leerlingen die voor meerdere vakken bezig waren. Dit verschilde per leerling en ook per school. Leerlingen waren minimaal voor één vak aan de slag en maximaal voor vijf vakken. Tijdens de dialoogsessies kwam duidelijk naar voren dat docenten in de school het lastig vinden om in te schatten hoeveel stof ze in twee weken kunnen opgeven. In sommige gevallen waren leerlingen eerder klaar, in andere gevallen was het te veel stof om in twee weken te kunnen leren of maken. In dit soort situaties werd overlegd tussen de zomerschooldocent en de schoolprojectleider. Zo hadden alle leerlingen van één van de pilotscholen taken voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Daarnaast hadden zij een toets voor twee andere vakken. In totaal bleek dit een te grote studielast voor de leerlingen op te leveren en werd in overleg met de schoolprojectleider besloten om het aantal opgegeven taken voor Nederlands, Engels en wiskunde aan te passen.

Analyse rendement

- Na de Pilot Zomerscholen is 85% van de leerlingen die deelnamen aan de pilot alsnog bevorderd naar het volgende jaar. Het betreft een vermindering van meer dan 20% van de totale populatie zittenblijvers. Echter, omdat de scholen geselecteerd hebben en niet alle leerlingen uiteindelijk ook naar de zomerschool zijn gegaan, valt het daadwerkelijke verschil van de interventie hoger uit.
- Of de afname van het aantal zittenblijvers regelrecht in verband staat met de interventie zomerschool, en op welke manier, moet verder onderzocht worden. Daarom is het noodzakelijk dat er volgend jaar vanaf het begin van de organisatie en ondersteuning (januari 2014) een onderzoeker betrokken is bij de pilot. Er kan nu bijvoorbeeld weinig worden gezegd over het aantal leerlingen dat door de zomerschool harder is gaan werken, terwijl zij in een ander geval wellicht waren blijven zitten. Een van de schoolleiders was ervan overtuigd dat op zijn school het aantal zittenblijvers in totaal was afgenomen doordat leerlingen aan het eind van het jaar extra inspanningen leverden om deelname aan de zomerschool te vermijden.

3.4 Interne communicatie

Communicatie over deelname

De communicatie van de leiding naar ouders, leerlingen en eigen docenten over wat de zomerschool inhield en hoe deze zou gaan verlopen, was per school verschillend.

Zo werden leerlingen, ouders en docenten ingelicht door bijvoorbeeld een nieuwsbrief, een persoonlijke brief, een informatieavond, een persoonlijk gesprek, via de website en/of via social media. Met name de informatieavond en persoonlijke uitleg tijdens een (team)overleg bleek volgens de schoolprojectleiders te hebben bijgedragen aan duidelijkheid over de komst van de zomerschool.

Tijdens de dialogosessies bleek dat 'je niet genoeg kunt communiceren': één van de aanwezige docenten was van mening dat de leiding te laat had laten weten dat er een zomerschool aankwam, terwijl een collega aangaf dat hij het al maanden wist door de digitale nieuwsbrief.

Er bleek per school ook een verschil te zijn in interne 'tegenstand' van docenten en/of secties die minder enthousiast waren over de komst van de zomerschool. Op een aantal scholen leek dit uiteindelijk direct effect te hebben gehad op het lage aantal deelnemende leerlingen in de zomerschool. Secties waarbinnen niet enthousiast was gereageerd op de zomerschool kenden soms weinig deelnemers.

Andere slaagfactoren voor goede communicatie die genoemd zijn:

- Stel een tijdpad op voor docenten, zodat duidelijk is wat van hen wordt verwacht en hoe ze dat in tijd kunnen managen.
- Informeer ouders en leerlingen tijdig door bijvoorbeeld een brief op te stellen met voorspelbare vragen (FAQ's) en antwoorden hierop.
- Laat de secties een taakverdeling maken en geef de sectie gedeelde verantwoordelijkheid voor bijvoorbeeld het maken van toetsen.

- Stel bij alle jaarlagen iemand aan die toetsen gaat maken. Ga in overleg met elkaar en wees vast voorbereid.
- Eén van de scholen heeft het plan eerst voorgelegd aan de medezeggenschapsraad (MR), waarvan de leerlingen volgens de rector 'op de banken stonden' van enthousiasme.

Welke methode de school ook koos, uit de dialoogsessies kwam helder naar voren dat duidelijkheid essentieel is. Er dient - hoe dan ook - voorkomen te worden dat er meerdere versies ontstaan over de uitvoering van de zomerschool, wat verwarring en discussie oplevert.

Communicatie over selectiecriteria

In de aanloop naar de eindvergadering ging men binnen de scholen in overleg over de selectiecriteria voor deelname aan de zomerschool. Er bleek in deze periode bij docenten onduidelijkheid te zijn over wat het precieze doel van de zomerschool was. Zo werd de zomerschool bijvoorbeeld gezien als een middel om die ene onvoldoende op te halen waardoor de leerling wel bevorderd kon worden, of als een bijscholing van twee weken waarbij het gehele vakkenpakket aandacht kreeg om de basis steviger te maken voor het volgende schooljaar. Maar ook zagen sommigen de zomerschool als middel om leerlingen enkele vakken te laten bijspijkeren terwijl ze al bevorderd waren, of om grote achterstanden aan te pakken terwijl de kans om over te gaan niet meer bestond.

Wat bij sommige docenten daarnaast meespeelde was de gunfactor: leerlingen die het hele schooljaar weinig uitgevoerd hadden, kregen opeens toch nog een kans. En in sommige gevallen waren docenten van mening dat dit niet verdiend was. Tijdens diverse dialoogsessies lieten docenten van de school een zeer kritische houding zien ten aanzien van hun 'collega's' van de zomerschool, terwijl ouders en leerlingen enthousiast waren over de sfeer, de communicatie en het resultaat van de zomerschool. Docenten hebben zich in een enkel geval door de zomerschool bedreigd gevoeld: een leerling die voor wiskunde van een 2 naar een 8 gaat in twee weken tijd, kon voor de wiskundeleraar, die er een jaar lang voor geknokt heeft om de leerling op niveau te krijgen, voelen als een diskwalificatie.

Daarnaast waren er gevallen waarbij vakdocenten negatief adviseerden (de leerling kan maar beter niet naar de zomerschool) en tijdens de overgangsvergadering vervolgens overruled werden door collega's (leerling ging toch naar de zomerschool). In één van de gevallen haalde deze leerling het na twee weken alsnog niet; hierdoor kwam er tijdens de dialoogsessie een discussie op gang over de selectiecriteria en wie bepaalt wanneer een leerling naar de zomerschool gaat.

Tijdens de evaluatie met de schoolprojectleiders is de wens uitgesproken om inzage te krijgen in overwegingen die een rol spelen bij de selectieprocedure op andere scholen.

Communicatie over de overdracht

Vanzelfsprekend moesten de docenten en studietoelators van de zomerschool over voldoende informatie over de leerlingen beschikken. Voorafgaand aan de start van

de zomerschool zou een informatiepakket worden opgesteld voor de uitvoerders van de zomerschool, met daarin:

- het contract voor ouders en leerling, een omschrijving van de stof met daarbij de verwijzing van de vindplaats van de stof;
- het ingevulde hulpvraagformulier van de leerling;
- een toetsomschrijving en/of een toetsvoorbeeld;
- de toets in een verzegelde envelop;
- een correctiemodel.

Uit de evaluatiesessies met de scholen en de projectleiders is gebleken dat deze informatie in veel gevallen niet compleet was of onvoldoende duidelijk was. Uit de dialoogsessies kwam veelvuldig terug dat de docenten in de school van mening waren dat er te laat was gecommuniceerd over het werk dat hen nog te wachten stond. Hadden ze eerder geweten dat ze nog een toets moesten maken, dan hadden zij zich hierop kunnen voorbereiden. De meeste druk lag bij de docenten die het oefenmateriaal en de toetsen moesten klaarmaken. In praktijk kwam het er veelal op neer dat dit nog in de laatste werkweek gebeurde, waardoor docenten een grote werklast ervoeren en de informatiepakketten niet in alle gevallen compleet waren. Op een van de scholen werd een aantal docenten verantwoordelijk gemaakt voor het klaarzetten van de informatiepakketten en dit werd door de betrokkenen als prettig ervaren.

Naast deze 'koude' overdracht zou er ook een 'warme' overdracht plaatsvinden, waarbij hulpvraag, aanpak en aanbod in een persoonlijk gesprek met studiecoach, docent, leerling en ouder(s) zou worden besproken. Het verloop van deze warme overdracht verschilde per school: bij de ene school waren alle betrokkenen en alle gegevens aanwezig, bij een andere school betrof het enkel een gesprek tussen de zomerschoolstudiecoach en de leerling. Uit de dialoogsessies bleek dat ouders het als zeer prettig hebben ervaren dat zij bij het gesprek aanwezig waren en dat het voor hen ook duidelijker was wat de zomerschool in zou houden. Docenten verschilden van mening over wie aanwezig zou moeten zijn tijdens een dergelijk gesprek: de mentor of de vakdocent. Hoe dan ook moest het iemand zijn die de leerling kende.

Analyse

In vervolg op de dialoogsessies kunnen we constateren dat daar waar het fout is gegaan in de interne communicatie, het vaak kwam door de manier waarop dit proces gestuurd is en de manier waarop de mensen werden meegenomen in het project. Hoe duidelijker de communicatie, de sturing van leidinggevende en de besluitvaardigheid was, des te soepeler en voorspoediger de uitvoering verliep voor alle betrokken partijen: leerlingen, ouders, zomerschool medewerkers, leraren en de leiding zelf.

- Communiceer eenduidig en eenvoudig over wat de zomerschool voor alle betrokkenen gaat betekenen. Geef daarbij aan dat de zomerschool past in het beleid van de school.
- Communiceer multimediaal en maak zeker ook gebruik van internet en social media. Bedenk daarbij wel dat blijkt dat e-mails toch niet altijd grondig worden gelezen. Organiseer bijeenkomsten voor leerlingen, ouders en collega's.

- Communiceer 'via de lijn'. Het blijkt van belang om afdelings- en/of teamleiders nadrukkelijk bij dit soort activiteiten in stelling te brengen.
- De zomerschool kan door docenten als een bedreiging worden ervaren. Dit betekent twee dingen: in de eerste plaats is het van belang om mede vanuit het bovenstaande nadrukkelijk naar docenten te communiceren dat de zomerschool een aanvulling is op wat zij al doen, en dat het niet leidt tot taakverzwaring maar tot meer gemotiveerde leerlingen.
- Daarnaast is het verstandig om met leraren of secties afspraken te maken over het aanleveren van toetsen.
- Tijdens de warme overdracht dienen zo veel mogelijk betrokkenen aanwezig te zijn.
- Tijdens de evaluatie met de schoolprojectleiders is de wens uitgesproken om inzage te krijgen in overwegingen die een rol spelen bij de selectieprocedure op andere scholen. Dit punt wordt meegenomen in de aanbevelingen voor het volgende pilotjaar.

3.5 Het concept van de zomerscholen

Om onderzoeksmatig iets te kunnen zeggen over de interventie zomerscholen is in het projectplan een vast concept van de zomerschool omschreven: 'een korte, maar intensieve periode in de zomervakantie'¹¹ waarin de leerling opgelopen achterstanden wegwerkt zonder daarvoor een heel schooljaar te hoeven overdoen. De bezetting van de zomerschool zou bestaan uit andere docenten dan de eigen docenten en de begeleiding zou ongeveer 1 op 6 behelzen.

In twee weken als een speer door de stof

Het concept heeft in bijna alle gevallen op deze wijze stand gehouden. Wat opviel was dat leerlingen in sommige gevallen eerder klaar waren, omdat ze sneller door de stof heen gingen dan verwacht (zowel door de docenten als soms door de leerling zelf). Het had vaak te maken met het feit dat docenten van de pilotschool het lastig vonden om de hoeveelheid stof in te schatten. In overleg met de schoolprojectleider werd soms besloten dat een leerling al eerder de toets mocht doen. Dit hield in dat er op een aantal scholen leerlingen zijn geweest die eerder klaar waren met de zomerschool dan de andere leerlingen. Uit de dialoogsessies bleek dat dit voor de andere leerlingen verwarrend werkte ('Waarom is hij al wel eerder vrij?'). Uit de evaluatiesessies met de docenten van de zomerschool en de schoolprojectleiders is naar voren gekomen dat het format van twee weken volgend jaar strak wordt gehanteerd. Dit houdt in dat er voldoende oefenmateriaal of extra stof aanwezig moet zijn om leerlingen verder te laten werken, ook wanneer zij 'klaar' zijn. Docenten en schoolleiders gaven verder aan dat zij het cohortprincipe ook als een succesfactor zagen: leerlingen werkten samen en konden elkaar ook stimuleren.

Schoolleiders prefereren een vast format: de zomerschool duurt twee weken volgens het 'samen uit, samen thuis'-principe, en alleen in uitzonderlijke gevallen kan een leerling eerder klaar zijn.

¹¹ De Bont & Amsing, 2013.

Opvallend is dat zowel leerlingen, als docenten, als ouders in sommige gevallen verwacht hadden dat ‘intensieve begeleiding’ het krijgen van les inhoud in plaats van dat ze zelfstandig aan de slag moesten.

Twee weken met een andere look en feel

De zomerschool vond meestal plaats in een bepaalde vleugel van de school. In drietal aantal gevallen werd uitgeweken naar een ander (school)gebouw. In het laatste geval is wegens renovatie van het eigen schoolgebouw, in het weekend voor de start op woensdag, besloten om de zomerschool alsnog op een andere locatie te laten plaatsvinden. Het betrof een huiswerkbegeleidingsinstituut in de stad, dat de leerlingen al kenden. Tijdens de evaluatiesessies en uit de vragenlijsten bleek dat leerlingen zich goed hadden kunnen concentreren door de rust in de klas en in de school. Sommige leerlingen zouden die rust ‘elke dag wel willen’. Voor een aantal leerlingen gold dat zij er tijdens de zomerschool achter waren gekomen dat een rustige omgeving voor hen een effectieve leeromgeving betekende. Tijdens een van de evaluatiesessies gaf een leerling aan dat ze nu langer op school bleef om huiswerk te maken en te leren, omdat het thuis te druk was.

De zomerschool bestond uit een rooster met voldoende pauze. Onderstaand rooster is door de meeste scholen gehanteerd. De grootste aanpassing is gedaan bij één van de scholen, waarin samenspraak met de schoolprojectleider is besloten om de school te laten starten om 10.30 uur en de pauzes korter te maken. Dit had te maken met het feit dat bijna alle leerlingen aan de ramadan deden en in de pauze niet konden eten en drinken.

Dagindeling*	Effectieve leertijd
9.00-10.00 uur werken	60 minuten
10.00-10.20 uur pauze	
10.20-11.20 uur werken	60 minuten
11.20-12.10 uur lunch	
12.10-13.10 werken	60 minuten
13.10-13.30 uur pauze	
13.30-14.30 uur werken	60 minuten
	240minuten

*De tijden kunnen per zomerschool verschillen.

Opvallend is dat sommige leerlingen aangaven dat de pauzes soms te lang waren. Met name leerlingen uit de bovenbouw wilden liever wat langer doorwerken. Sommige leerlingen vonden het fijn om in de pauze een potje te voetballen en te tafeltennissen, andere leerlingen gebruikten de tijd liever om te kletsen. Uit de evaluatiesessies kwam naar voren dat er hoe dan ook activiteiten geboden moeten worden, zodat de leerlingen even hun energie kwijt kunnen. Tijdens de zomerschool vonden ze een activiteitenprogramma ‘niet nodig’, terwijl ze in de evaluatie aangaven dat ze de pauzes ‘saai’ vonden.

Positiviteit en enthousiasme, gelijkwaardigheid en rust

De leerlingen gaven aan het einde van de zomerschool (de vragenlijst na de toets) aan tevreden te zijn over het project. Het gemiddelde cijfer uit de leerlingenevaluatie is een 7,9. De volgende scores geven een weergave van de slaagfactoren voor de leerlingen:

- 47% geeft aan dat de zomerschool voldeed aan de verwachtingen. Waar verwachtingen en werkelijkheid niet met elkaar overeenstemden lag dat vooral aan het feit dat het meer heeft opgebracht en leuker was dan vooraf verwacht werd.
- 94% gaf aan dat de sfeer goed was.
- 83% gaf aan dat de begeleiding motiverend was.
- 83% gaf aan het door de goede begeleiding beter te zijn gaan begrijpen.
- Een andere factor die de leerlingen naar eigen zeggen heeft geholpen tijdens de zomerschool was de aandacht voor het 'leren leren' (wat werkt voor jou, lees- en leerstrategieën, plannen).

In de dialoogsessies op de scholen werd door leerlingen en ouders genoemd dat de rust, positieve en enthousiaste houding en gelijkwaardigheid tussen de studiecoach/docent en leerling een grote bijdrage hebben geleverd aan de bereikte resultaten van de leerlingen op de zomerschool. Leerlingen gaven aan dat ze het fijn vonden dat ze door de 1-op-6-begeleiding nu de tijd hadden om vragen te stellen, iets wat 'normaal' niet altijd kan in een klas van dertig met een 60-minutenrooster.

Meerdere ouders hebben aangegeven dat ze hun kinderen hebben zien 'opbloeien' en dat kinderen die de rest van het jaar met tegenzin naar school gingen nu met plezier op de fiets stapten. Tijdens de sessies gaven de leerlingen verder aan dat ze het prettig vonden dat de docenten hen nog niet kenden en dat ze zo 'een nieuw begin' konden maken. Ook docenten en ouders onderschreven dit. Docenten gaven daarbij aan dat 'even een uitleg door een andere docent' helpt voor beter begrip van de stof.

Projectleider per school

In de maand mei zijn door de landelijke projectleiding per school projectleiders aangesteld. Deze projectleiders waren afkomstig van BMC en EduStaf. In de aanlooperperiode stemden zij de organisatie van de zomerschool af met de schoolprojectleider in de school en de landelijke projectleiding. De in totaal elf projectleiders¹² hadden ieder een team van docenten en studiecoaches. Tijdens de uitvoering van de zomerschool waren zij het centrale aanspreekpunt voor de interne projectleider, de landelijke projectleiding, de docenten, de leerlingen en andere betrokkenen.

De inzet van projectleiders per school was geen onderdeel van het plan van aanpak. Tijdens de uitvoering is deze functie wel van cruciaal belang gebleken. In paragraaf 3.2 werd al aangegeven dat door de prognoses en de doorslaggevende beslissing over het wel of niet overgaan tijdens de rapportenvergadering de personele

¹² Twee projectleiders hebben twee scholen gedraaid.

bezetting van de zomerscholen niet of nauwelijks vooraf te plannen is. Hierdoor is de noodzaak voor een vast aanspreekpunt in de aanlooperperiode voor de organisatorische zaken groot. Tijdens de evaluaties hebben de schoolprojectleiders ook aangegeven de korte lijntjes met de projectleider als erg prettig te hebben ervaren en ze noemden het in een aantal gevallen ook een belangrijke succesfactor in de organisatie van de zomerschool.

Tijdens de twee weken zomerscholen was er op een aantal scholen in de eerste dagen sprake van organisatorische problemen, zoals de afwezigheid van boeken. In dit soort situaties konden de aanwezige studietoelichters en docenten verder doorwerken met de leerlingen, terwijl de projectleider achter de schermen zaken kon regelen. Kijkend naar de projectleiders in de zomerscholen is gebleken dat zij idealiter beschikken over professionaliteit, flexibiliteit en creativiteit om te kunnen omgaan met lastige situaties.

Toetsing

Zoals al eerder aangegeven (zie ook paragraaf 3.5) hebben alle betrokken partijen aangegeven de voorkeur te geven aan het inzetten van externe docenten boven eigen docenten. Incidenteel hebben docenten van de eigen school hun vak nagekeken, enkel omdat zij dit zelf graag wilden. Verder bleek in een aantal gevallen het nakijkmodel niet voldoende te voldoen, met name voor vakken als geschiedenis en aardrijkskunde.

In dit soort gevallen werd overleg gepleegd met de desbetreffende docent (wanneer deze nog bereikbaar was) en anders met een andere docent en de schoolprojectleider.

Verder bleek de eindtoets niet in alle gevallen voldoende aan te sluiten bij de toetsstof en toetsomschrijving die de docenten van de zomerschool hadden gekregen. In een enkel geval heeft de projectleiding hierin stappen ondernomen in samenspraak met de schoolprojectleider en de landelijke projectleiding.

Ter illustratie kregen bij één van de scholen leerlingen uit havo-4 als toets voor tekstbegrip een havo-examen Engels. Omdat de standaardtoetstijd op school anderhalf uur is, hoefden de leerlingen maar 32 van de 40 vragen te maken. Dat is 80% van de vragen in 60% van de tijd die een leerling er in havo 5 voor zou krijgen. Dit was door de sectie Engels zo besloten, een sectie die in een gesprek met de projectleider unaniem aangaf tegen het concept zomerschool in deze vorm (tegen zittenblijven in plaats van de leerlingen die nét zijn overgegaan bijspijkeren) te zijn en aangaven in de overgangsvergaderingen tegen de toelating van deze leerlingen tot de zomerschool te zijn geweest. Er hebben hier enkele gesprekken plaatsgevonden met de sectie, maar uiteindelijk is besloten dat deze toets en de bijbehorende uitslag bleef gehanteerd.

Op een andere pilotschool was een toets Engels ontworpen waarbij leerlingen in één keer zestien bladzijden met woordjes moesten reproduceren, een grammatica- en luistervaardigheid moesten maken en een brief moesten schrijven naar aanleiding van een aantal onderwerpen. Alles bij elkaar zou deze toets een hele dag in beslag

nemen. De projectleider van de zomerschool heeft in samenspraak met de schoolprojectleider deze toets enigszins aangepast.

Zoals eerder aangegeven is op enkele scholen besloten om de toetsen eerder af te nemen dan de vooraf afgesproken twee weken. Hierbij rees de vraag in hoeverre er maatwerk geboden moest worden aan leerlingen die (ruim) binnen de twee weken door de stof zijn. Uit de evaluatiesessies bleek dat betrokkenen van mening zijn dat wanneer er sec naar een vak gekeken wordt, voor sommige leerlingen een week voldoende tijd kan zijn om weer op voldoende niveau te komen. Als het echter gaat om werken aan blijvend rendement (inzetten op studievaardigheden, een sterkere basis, niet gaan voor een 6 maar voor een 10 en de werkhouding), zouden twee weken meer opleveren. Aangezien de zomerschool een duurzaam resultaat beoogt te bereiken, werd door zowel zomerschooldocenten en studiecoaches als docenten en management geadviseerd om de twee weken zomerschool ten volle te benutten.

Uitslag en warme overdracht aan het einde

De docenten en studiecoaches in de zomerschool hadden de opdracht gekregen om ten minste twee keer per week schriftelijk (via e-mail) over de voortgang van de leerling te rapporteren aan de ouders. Wel bleek dat niet elke ouder even frequent deze e-mails had ontvangen. Ongeacht het aantal mails gaven de ouders aan dit als zeer prettig te hebben ervaren.

Aan het einde van de zomerschool werd de uitslag bekendgemaakt. De manier waarop verschilde per school. Zo is op een aantal scholen een afsluitende bijeenkomst gehouden, waarbij de leerlingen de uitslag te horen kregen en een certificaat kregen uitgereikt. Op andere scholen werden de ouders en/of leerlingen telefonisch op de hoogte gebracht. Op een enkele school werden de leerlingen op de hoogte gebracht via een online-leeromgeving of via de e-mail. Uit de evaluatiesessies bleek duidelijk dat de leerlingen het prettiger vonden om de uitslag mondeling te horen. Een afsluitende bijeenkomst werd door de leerlingen als prettig ervaren, ook wanneer hij of zij gezakt was. Tijdens de sessies gaven ouders aan dat zij vanuit de schoolleiding graag een mail hadden willen ontvangen, zodat ze 'zeker wisten dat hij het gehaald had'. In een enkel geval was de uitslag niet bekend op de laatste dag van de zomerschool, iets wat voor de desbetreffende leerlingen en ouders veel onzekerheden betekende.

Uit de dialoogsessies bleek ook dat sommige docenten bij de start van het schooljaar niet wisten hoe het met 'hun' leerling was afgelopen, terwijl ze daar wel behoefte aan hadden. Daarnaast gaven zowel mentoren als docenten van de leerlingen als docenten uit de zomerschool aan behoefte te hebben aan terugkoppeling vanuit de zomerschool, omdat de zomerschooldocenten weer andere ervaringen hebben opgedaan met de leerlingen.

Analyse concept zomerscholen

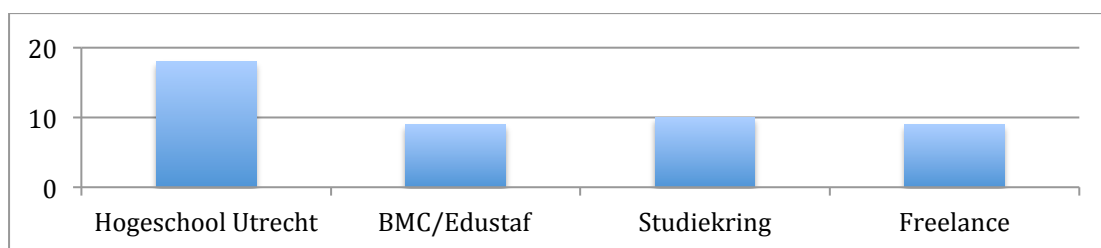
- Uit de dialoogsessies kwamen de volgende succesfactoren van de zomerschool uitvoerig terug:
 - twee weken lang intensief aan het werk met de stof;

- 1-op-6-begeleiding;
- focus op inhoud en studievaardigheden;
- pedagogisch klimaat dat bestaat uit een positieve en enthousiaste houding, gelijkwaardigheid en rust;
- in een andere setting met een andere 'look en feel' (onder meer door de inzet van anderen dan de eigen docenten).
- De toevoeging van een projectleider is noodzakelijk voor een goede uitvoering. Kijkend naar de projectleiders in de zomerscholen is gebleken dat zij idealiter beschikken over professionaliteit, flexibiliteit en creativiteit om te kunnen omgaan met lastige situaties.
- Tijdens de zomerschool mag een leerling nooit met te weinig werk zitten. Wanneer een leerling maar voor een enkel vak naar de zomerschool gaat, is het noodzakelijk dat er extra stof aanwezig is, zodat een leerling ook vooruit kan werken. Hierdoor komt de leerling in het volgende jaar nog beter beslagen ten ijs en kan er sprake zijn van een duurzame interventie.
- Uit de evaluaties blijkt dat pauzes, oftewel de afwisseling tussen werken en ontspannen, maatwerk is. Het is verstandig om deze afwisseling met leerlingen te bespreken. De algemene ervaring hierbij is dat het goed is om regelmatig te pauzeren en tijdens de pauzes nadrukkelijk een aantal sport- en spelactiviteiten aan te bieden.
- Ouders vinden het erg prettig om op de hoogte te worden gehouden. Het lijkt aan te bevelen om vast te houden aan het concept dat docenten en studiecoaches ten minste twee keer per week schriftelijk (via e-mail) de ouders rapporteren over de voortgang van de leerling.
- De toetsstof en de toetsomschrijving moeten aansluiten bij de toets. Dit is de verantwoordelijkheid van de pilotschool en de docent; de zomerschooldocent dient dit tijdens de warme overdracht met de docent of mentor te bespreken. Op de dag van toets is het noodzakelijk dat er een projectleider of iemand vanuit het management aanwezig is om hierin eventueel knopen te kunnen doorhakken.
- De uitslag moet op de laatste dag van de zomerschool bekend zijn en de definitieve uitslagen moeten door de school zo snel mogelijk naar de ouders worden gecommuniceerd, alsook naar de betreffende docenten en mentoren.
- De feestelijke afsluiting van de zomerschool met een certificaat werd als prettig ervaren.
- Zowel mentoren en docenten van de leerlingen als de docenten uit de zomerschool hebben behoefte aan terugkoppeling aan het einde van de zomerschool: een warme overdracht aan het einde van de zomerschool. Volgend jaar zal hiervoor een schriftelijk model ontwikkeld worden.

3.6 Personele inzet

Het aantal

In totaal hebben 56 studiecoaches en docenten zich ingezet tijdens de uitvoering van de zomerscholen. In onderstaande grafiek wordt de achtergrond van de studiecoaches en docenten aangegeven.

Figuur 2 Personele inzet zomerscholen

In de zomerscholen is gekozen voor een begeleidingsintensiteit van 1 docent of studiecoach op 6 leerlingen. Dat betekende bijvoorbeeld voor het Erasmus in Almelo, een zomerschool van tien leerlingen, een inzet van in totaal twee docenten/studiecoaches. Dit hield in dat twee derde van de leerlingen de beschikking had over een vakinhoudelijke expert en dat de overige leerlingen werden begeleid door studiecoaches. Het niveau van de vakexpert varieerde van LIO'er tot eerstegraads.

Ten slotte hebben we scholen in de gelegenheid gesteld om docenten van de eigen school te laten meedoen, maar uiteindelijk is er één docent geweest die dit heeft gedaan. Docenten en schoolleiders gaven aan de voorkeur te geven boven en het voordeel te zien in de frisse benadering met onbekende professionals.

Inzet van eerstegraders

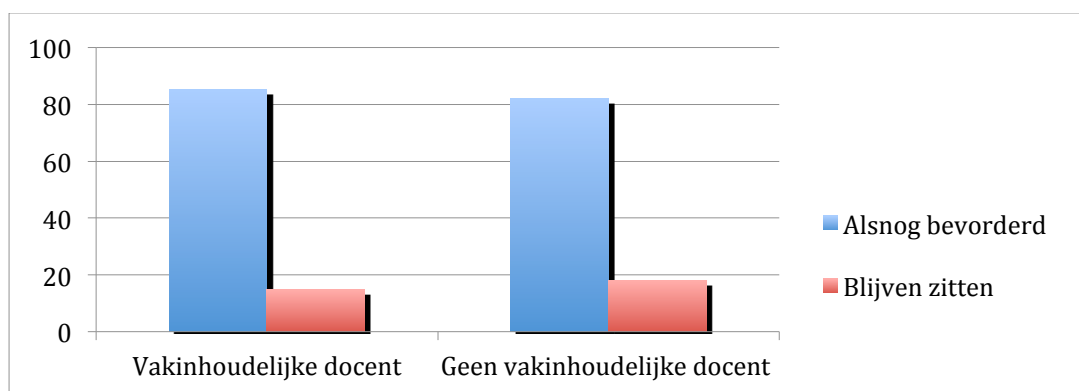
Voorafgaand aan de pilot kwam de kwaliteit van de docenten al aan de orde: een van de scholen die zich uiteindelijk heeft teruggetrokken wilde elke docent eerst zien en selecteren voordat die zouden worden ingezet. In veel gevallen hadden de scholen het liefst een eerstegrader voor elk vak in hun zomerschool gezien.

Het was om twee redenen niet mogelijk om op elke school voor alle risicovakken een eerstegrader aanwezig te laten zijn. Dit heeft allereerst te maken met de omvang van de zomerscholen. Een zomerschool moet ten minste een omvang hebben van dertig leerlingen om vijf begeleiders te hebben, waarmee een groot deel van de vakken afgedekt kan worden. Zoals aangegeven in het vorige hoofdstuk, zijn er scholen geweest waar deze omvang niet tot stand is gekomen.

Ten tweede heeft het te maken met de kosten van een eerstegrader: eerstegraders zijn een stuk duurder en inclusief alle bijkomende kosten (en btw) geldt dat er voor dat tarief geen eerstegraads bevoegde docenten voor al deze vakken (in al deze scholen) gevonden kan worden. Dit zorgde ervoor dat de projectuitvoering moest kijken naar alternatieven om zo goed mogelijk aan de vraag tegemoet te komen. Zo was er voor de leerlingen in de zomerschool eerstegraadssteuning voor de vakken Nederlands, Engels, wiskunde en NASK via Skype beschikbaar. Van deze mogelijkheid is zeer minimaal gebruikgemaakt. Uit de evaluatie met de schoolprojectleiders is naar voren gekomen dat de begeleiding in de scholen hier beter op kan sturen. Leerlingen zeggen gauw dat deze hulp niet nodig is, maar gaven achteraf aan dat dit wel gewenst was, vooral voor de vakken wiskunde, natuurkunde, economie en M&O.

Correlatie tussen expertise van de docent en het resultaat van de leerling

Uit de data-analyse blijkt dat er een zwakke correlatie is tussen de expertise van de docent en het slagen van de leerlingen. Twee derde van de leerlingen had de beschikking over een vakinhoudelijke docent, de overige leerlingen werden begeleid door studietoelichters. Van het aantal leerlingen dat gebruik heeft kunnen maken van een vakinhoudelijke docent, heeft 85,2% dat vak (of de vakken) succesvol afgerond tegenover 14,8% van de leerlingen die dat niet is gelukt. Van het aantal leerlingen dat geen gebruik heeft kunnen maken van een vakinhoudelijke docent, heeft 82% het vak (de vakken) succesvol afgerond, tegenover 18% van de leerlingen die dat niet is gelukt.

Figuur 3 Rendement in relatie tot de vakinhoudelijke docent

Tijdens de verschillende dialoogsessies is gesproken over de kwalitatieve meerwaarde van de inzet van vakinhoudelijke docenten. Hieruit kwam naar voren dat de combinatie van vakinhoudelijke expertise en inzet op studietoelichtingen als een belangrijke succesfactor werd gezien. Ondanks de zwakke correlatie tussen de bevordering van de leerling en de begeleiding van een vakinhoudelijk docent, geven projectleiders en studietoelichters blijk van behoefte aan vakexpertise. Volgens de partijen is zowel kennis als coaching nodig om tot het gewenste resultaat te komen. Deze behoefte aan vakexpertise is het grootst bij de bètavakken en vakken als economie. Daarnaast is er ook behoefte aan eerstegraadscorrectoren voor vakken als aardrijkskunde en geschiedenis. Kennis van deze vakken maakt het interpreteren van een antwoord beter mogelijk en in een aantal gevallen voldeed het nakijkmodel niet voldoende. In dat geval werd er overlegd met de schoolprojectleider.

Analyse personele inzet

- Het werkt positief dat de zomerschool uitgevoerd wordt door anderen dan de eigen docenten. Een andere aanpak, een nieuw gezicht en een 'blanco' start zorgt ervoor dat zowel leerlingen als docenten 'open minded' het project ingaan.
- Meer dan in het vorige jaar zal de personele bezetting in de zomerscholen volgend jaar bestaan uit vakinhoudelijke experts.
- Uit de evaluaties is gebleken dat leerlingen van mening waren dat het klimaat in de zomerschool heeft bijgedragen aan hun resultaat. Dit betekent dat de docenten en studietoelichters in de zomerschool dienen te beschikken over de volgende pedagogische competenties: 1) positiviteit en enthousiasme,

2) gelijkwaardigheid en 3) rust. Dit betekent verder dat deze competenties worden meegenomen in de selectieprocedure en de training voor studiecoaches en docenten.

- De zomerscholen hebben volgend jaar de beschikking over eerstegraads-correctoren voor de vakken geschiedenis en aardrijkskunde.
- Leerlingen moeten meer worden gestimuleerd door docenten en studiecoaches om via Skype de eerstegraadsdocenten voor wiskunde, Engels, scheikunde, economie en M&O te raadplegen.

Hoofdstuk 4

Conclusie

4.1 Toelichting

In hoofdstuk 1 werd een drietal vragen geformuleerd die zijn opgesteld om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden:

Op welke manier en in welke mate draagt de interventie Pilot Zomerscholen bij aan de vermindering van het aantal zittenblijvers in het voortgezet onderwijs?

- Wat is de invloed van de Pilot Zomerscholen op het percentage zittenblijvers (van 5 naar 3%)?
- Is er sprake van een duurzame interventie of van uitstel van executie?
- Wat ging er goed in de organisatie en wat kon er beter?

Elk van de onderstaande paragrafen correspondeert met één van de drie deelvragen en bouwt voort op de resultaten uit hoofdstuk 3.

4.2 Het rendement van de zomerscholen

Vraagstelling

De hoofdvraag was: wat is de invloed van de Pilot Zomerscholen op het percentage zittenblijvers (van 5 naar 3%)?

Resultaten

Uit de resultaten blijkt dat 205 van de 241 leerlingen na twee weken zomerschool alsnog bevorderd zijn naar het volgende jaar. Dat is 85% van de leerlingen die hebben meegedaan aan deze pilot. Ten opzichte van 2012 zijn op de pilotscholen gemiddeld 13,6% minder leerlingen blijven zitten.

Met de interventie zomerschool is het percentage zittenblijvers op de totale populatie zittenblijvers verminderd met 26,2%. Doordat het totaal aantal deelnemende zittenblijvers niet 40% van het totaal aantal zittenblijvers was, kon bij voorbaat niet voldaan worden aan de doelstelling om op de totale populatie het aantal zittenblijvers met 40% te laten terugdringen. Echter, binnen de door de scholen gemaakt selectie is het daadwerkelijke percentage hoger dan 22,3%. De meeste scholen hebben namelijk gekozen om bepaalde jaarlagen en/of niveaus te laten deelnemen. Ook zijn er soms individuele keuzes gemaakt. Daarnaast bleef het de uiteindelijke keuze van de leerling en/of ouders of de leerling daadwerkelijk zou meenemen. Niet alle leerlingen die tot de selectie behoorden hebben om deze redenen uiteindelijk deelgenomen binnen de pilot.

Analyse rendement

Er kan rondom rendement enkel antwoord worden gegeven op deelvraag 1: hoeveel leerlingen zijn na de Pilot Zomerscholen alsnog door naar het volgende jaar? Het gaat om 85% van de leerlingen die deelnamen aan de pilot en het betreft een vermindering van meer dan een vijfde van de totale populatie zittenblijvers.

Maar of dit regelrecht in verband staat met de interventie zomerschool, en op welke manier, moet verder onderzocht worden. Daarom is het noodzakelijk dat er volgend jaar vanaf het begin van de organisatie en ondersteuning (januari 2014) een onderzoeker betrokken is bij de pilot. Er kan nu bijvoorbeeld weinig worden gezegd over het aantal leerlingen dat door de zomerschool harder is gaan werken, terwijl zij in een ander geval wellicht waren blijven zitten. Eén van de schoolleiders was ervan overtuigd dat het aantal zittenblijvers op zijn school was afgenomen doordat leerlingen aan het eind van het jaar extra inspanningen leverden om deelname aan de zomerschool te vermijden.

4.3 Duurzame interventie of uitstel van executie

Vraagstelling

Is er sprake van een duurzame interventie of van uitstel van executie?

Resultaten

Omdat dit pas het eerste pilotjaar is, ontbreken gegevens die antwoord kunnen geven op deze vraag. Tijdens het tweede pilotjaar zal de leerloopbaan van de ex-‘zomerscholars’ dan ook worden meegenomen en wordt bekeken of de leerlingen die dit jaar zijn overgegaan ook in het volgende jaar over zullen gaan.

Analyse

De onderwijskundige insteek van de pilot was het versterken van studievoordigheden. Uit de dialoogsessies op de scholen en de bijeenkomst van de landelijke projectleiders bleek dat ouders, leerlingen en docenten aangaven dat een groot aantal leerlingen meer zelfvertrouwen leek te hebben gekregen in de vakken die ze tijdens de zomerscholen hebben gevolgd. Dit gold ook voor een aantal leerlingen die de zomerschool niet gehaald hebben. Uit de dialoogsessie en de overkoepelende bijeenkomst werd ook meerdere keren aangegeven dat een groot deel van de ex-zomerscholars na de zomer op een andere manier naar de stof keken of leerden. Dit zijn kwalitatieve uitkomsten; kwantitatief kunnen we hier pas volgend jaar gegevens over leveren.

4.4 Organisatie van de uitvoering

Vraagstelling

Wat ging er goed in de organisatie en wat kon er beter?

Resultaten

Tijdens de evaluaties hebben de verschillende betrokkenen aangegeven hoe zij de organisatie en ondersteuning hebben ervaren. Hierbij hebben zij aangegeven wat zij goed vonden gaan en wat zij hierin gemist hebben. Wat werkte had veelal te maken met de pedagogische sfeer en aanpak (positiviteit en enthousiasme, gelijkwaardigheid en rust). Waar nog verbetering in kon worden aangebracht had te maken met de (interne) communicatie en de tijdsdruk waarbinnen organisatorische zaken tot stand kwamen. Alle ‘lessons learned’ zijn terug te vinden in het resultatenhoofdstuk. Ze vormen de basis voor de aanbevelingen in hoofdstuk 5. Het

concrete resultaat van deze deelvraag is de aanpassing van het plan van aanpak voor het volgende pilotjaar.

Hoofdstuk 5

Aanbevelingen voor volgend jaar

5.1 Toelichting

In de hoofdstukken zijn de resultaten geanalyseerd en zijn al een aantal 'lessons learned' opgenomen. In dit hoofdstuk wordt op basis van deze resultaten en analyses een aantal aanbevelingen opgesteld voor de uitvoering van volgend jaar. Deze aanbevelingen worden ook verwerkt in het nieuwe plan van aanpak. In het verlengde van voorgaande analyses geven we hierna beknopt onze aanbevelingen weer aan de hand van de vier stappen: 1) aanlooperperiode, 2) communicatie, 3) tussenrapportage, en 4) in-, door- en uitstroom.

5.2 Aanlooperperiode

- Scholen moeten ruim van tevoren weten dat de zomerschool op hun school zal worden uitgevoerd, zodat er ruim de tijd is om alle organisatorische zaken te regelen.
- Er moet ruim van tevoren bekend zijn wie het onderzoek gaat doen en wat dit voor de betrokken scholen gaat betekenen, zodat de projectleiding de scholen hierover kan inlichten en de scholen hiermee rekening kunnen houden in hun planning.
- Uit de dialoogsessies is gebleken dat scholen behoefte hebben aan een duidelijk format, waar slechts heel kleine uitzonderingen op mogelijk zijn. Duidelijkheid boven alles. Dit betekent dat het huidige format – na aanpassing op basis van de uitkomsten van het eerste jaar - het komende jaar gehanteerd blijft.
- Voor het creëren van commitment zoals het vermijden van onnodige financiële risico's, wordt een annuleringsregeling in het project opgenomen, waarbij de reeds gemaakte kosten van na de toezegging tot deelname op de school kunnen worden verhaald indien een school afzegt.
- Het heeft pedagogische, organisatorische en financiële voordelen om de zomerscholen zo veel mogelijk in dezelfde weken te laten plaatsvinden. En uit de evaluaties bleek verder dat de meeste scholen de zomerschool liever aan het begin van de zomervakantie inplannen.
- Scholen dienen rekening te houden met leerlingen die bij zittenblijven na de zomerschool alsnog naar een andere school moeten.

5.3 Communicatie

- Communiceer eenduidig en eenvoudig over wat de zomerschool voor alle betrokkenen gaat betekenen. Geef daarbij aan dat de zomerschool past in het beleid van de school (iedere leerling telt, we zien alle talenten, vensters voor verantwoording et cetera).
- Communiceer multimediaal en maak gebruik van internet en social media. E-mails blijken toch niet altijd grondig te worden gelezen; organiseer daarom bijeenkomsten voor leerlingen, ouders en collega's om de juiste informatie over te brengen en de verwachtingen te managen.

- Communiceer ook nadrukkelijk 'via de lijn': betrek de MR erbij en afdelings- of teamleiders.
- De zomerschool kan door docenten als een bedreiging worden ervaren. Dit betekent dat het van belang is om naar docenten te communiceren dat de zomerschool een aanvulling is op wat zij al doen en dat het leidt tot meer gemotiveerde leerlingen.
- Het is verstandig om met leraren of secties afspraken te maken over het aanleveren van toetsen.
- Tijdens de warme overdracht dienen zo veel mogelijk betrokkenen aanwezig te zijn.
- De schoolprojectleiders worden ondersteund in de mogelijkheid om inzage te krijgen in de selectieprocedures en -criteria op andere scholen.

5.4 Tussenrapportage

- De resultaten van de leerlingen kunnen in de laatste fase van het jaar nog zo fluctueren dat een betrouwbare prognose op leerlingenniveau in deze fase onmogelijk is. Wat rest in deze fase is wat scholen sowieso gedurende het schooljaar doen: met leerlingen en ouders bespreken hoe het gaat en wat de consequenties daarvan zijn. Voor de projectleiding geldt dat zij veelvuldig in contact moeten blijven met de schoolprojectleider over de stand van zaken.
- Er moet minstens drie werkdagen zitten tussen de overgangsvergadering en de start van de zomerschool, zodat de school tijd heeft om de 'leerlingpakketten' samen te stellen en de warme overdrachten te organiseren. De uitvoerder van de zomerschool heeft deze tijd nodig om de juiste mensen te matchen bij de hulpvragen van leerlingen.
- Doordat in de overgangsvergadering de uiteindelijke beslissing wordt gemaakt, is de personele bezetting van de zomerscholen niet of nauwelijks vooraf te plannen. De partijen waarmee wordt samengewerkt om capaciteit te leveren moeten bereid zijn om ad hoc te reageren op vragen.

5.5 In-, door- en uitstroom

Bij de start van de zomerschool

- Op basis van de evaluatiesessies valt aan te bevelen dat het format van de zomerschool blijft:
 - twee weken lang intensief aan het werk met de stof;
 - 1-op-6-begeleiding;
 - de focus op inhoud en studievaardigheden;
 - een pedagogische klimaat dat bestaat uit een positieve en enthousiaste houding, gelijkwaardigheid en rust;
 - in een andere setting met een andere 'look en feel' (onder meer door de inzet van anderen dan de eigen docenten).
- Hoewel uit het eerste jaar blijkt dat de voorkeur wordt gegeven en het voordeel wordt gezien van de inzet van onbekende professionals, willen we docenten ook in het tweede jaar in de gelegenheid stellen om deel te nemen.

- Elke school heeft een uitvoerend projectleider en een interne schoolprojectleider. De uitvoerend projectleider beschikt daarbij over professionaliteit, flexibiliteit en creativiteit om te kunnen omgaan met lastige situaties.
- De schoolprojectleider of iemand vanuit de schoolleiding is aanwezig en beschikbaar voor de projectleider om zo nodig knopen te kunnen doorhakken.
- Meer dan in het vorige jaar zal de personele bezetting in de zomerscholen volgend jaar bestaan uit vakinhoudelijke experts. Op iedere school zal ten minste beschikken over een eerstegraads docent voor Nederlands, Engels of wiskunde.
- De docenten en studietoelichters in de zomerschool dienen te beschikken over de volgende pedagogische competenties: 1) positiviteit en enthousiasme, 2) gelijkwaardigheid en 3) rust. Dit wordt meegenomen in de selectie en training van de professionals.
- De zomerscholen hebben volgend jaar de beschikking over eerstegraads-correctoren voor de vakken geschiedenis en aardrijkskunde.
- Leerlingen moeten meer worden gestimuleerd door coaches om via Skype de eerstegraadsdocenten voor wiskunde, Engels, scheikunde, economie en M&O te raadplegen.
- Bij aanvang van de zomerschool moeten de randvoorwaarden geregeld zijn voor een effectieve leeromgeving: er is een toereikende locatie waar de leerlingen rustig kunnen werken en alle leerstof en materiaal zijn aanwezig, zodat de docenten van de zomerschool en de leerlingen aan de slag kunnen.
- De school is verantwoordelijk voor de aanwezigheid van een heldere toetsomschrijving en leerstof die aansluit bij de toets.
- Wat betreft de instroom is een warme overdracht met een mentor of vakdocent van de school, de leerling en een ouder, en de begeleider van de zomerschool noodzakelijk.

Tijdens de zomerschool

- Tijdens de zomerschool mag een leerling nooit met te weinig werk zitten. Wanneer een leerling maar voor een enkel vak naar de zomerschool gaat, is het noodzakelijk dat er extra stof aanwezig is.
- Er moet een goede afwisseling zijn tussen werken en ontspannen. Omdat pauze maatwerk is, dient de duur van de pauzes met de leerlingen te worden afgestemd. Activiteiten dienen niet te vrijblijvend te worden aangeboden.
- De docenten en studietoelichters in de zomerschool rapporteren ten minste twee keer per week schriftelijk (via e-mail) de ouders over de voortgang van de leerling.

Aan het einde van zomerschool

- De uitslag moet op de laatste dag van de zomerschool bekend zijn en de definitieve uitslagen moeten door de school zo snel mogelijk naar de ouders en de betreffende docenten en mentoren worden gecommuniceerd.
- Een feestelijke afsluiting van de zomerschool met een certificaat valt aan te bevelen.
- Aan het einde van de zomerschool vindt terugkoppeling plaats vanuit de zomerschool naar de docenten/mentoren over hun ervaringen met de leerlingen.

Hoofdstuk 6

Literatuurlijst

- Bont, G. de & Amsing, M.J. (2013). *Handboek Pilot Summer schools*. Amersfoort: BMC Groep.
- CNV Onderwijs (2012). *CNV Onderwijs wil einde aan doubleren*. Via www.cnvo.nl.
- Dijk, R. van (2012). *Bijles werkt beter dan zittenblijven*. Via www.trouw.nl op 25 mei 2012.
- Inspectie van het Onderwijs. (2012). *De staat van het Onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van Onderwijs. (2011). *Opbrengsten van het Onderwijs. Onderwijsverslag 2010/2011*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Kwakman, F. & Postema, A. (2000). *Het team als probleemoplosser*. Deventer: Kluwer.
- NOS. (2012a). *CNV wil minder zittenblijvers*. Via nos.nl op 24 mei 2012
- NOS. (2012b). *Leerlingen raken gedemotiveerd door zittenblijven*. Via nos.nl op 24 mei 2012.
- Visser, M. (2012). *Vakbond CNV: schaf zittenblijven voor scholieren af*. Via www.elsevier.nl op 24 mei 2012.
- Wierdsma, A.F.M. (1999). *Co-creatie van verandering*. Delft: Eburon.

Bijlage 1

Leerlingenevaluatie

1. Wat was je verwachting?	• Dat het hard werken zou zijn. • Dat het saai zou worden. • Dat alles goed zou komen. • Ik dacht dat het twee lange weken zouden worden, maar de tijd is echt voorbij me gevlogen. • Veel werken maar weinig snappen • Les, leermethoden en echt controle of je het snapt, inhoudelijk. • Dat ik in de ochtend les zou krijgen in de middag opdrachten moest maken en dat ik uiteindelijk met een hoger of hetzelfde cijfer eindigde als waarmee ik begonnen was. • Dat ik met plezier mijn overgang zou halen. • Dat het best zwaar zou zijn en ik er met tegenzin heen zou gaan. • Dat wat ik niet begreep of deed op school hier kon inhalen en insha'Allah over kon gaan. • Dat het een soort strafkamp zou zijn.
2. Heeft de zomerschool aan je verwachting voldaan?	Ja 47% Nee 22% Beetje 31% • Ik heb veel meer geleerd dan ik gedacht had. • Het was leuker en gezelliger dan ik had verwacht en ik heb er nog veel van geleerd. • Ik heb in deze twee weken meer opgestoken van Engels dan in een heel jaar. • Alles wat ik niet snapte, snap ik nu wel en ik ben beter voorbereid op mijn examenjaar. • Ik had het erger verwacht. • Het was minder zwaar, omdat er leuke mensen les gaven. • Het was redelijk ontspannen. Alles wat je leert is nieuw, je leert het heel snel en van de tijd merk je helemaal niets. • Ik ben heel blij met het resultaat. • Ik heb dingen begrepen en goed m'n best gedaan. • Op school zou ik niet zo bikkelen. • Ik ben vele malen beter geworden met plannen en discipline.

3. Heb je gedaan wat je je had voorgenomen?	Ja 91% Nee 3% Beetje 6% • Ik snap de stof nu veel beter en daar kwam ik voor. • Ik heb veel meer gedaan dan verwacht. • Ik heb geleerd hoe ik bepaalde dingen kan oefenen en leren. • Ik heb veel ingehaald en geleerd, dat was mijn bedoeling.
4. Hoe vond je de sfeer?	Goed 94% Niet goed <1% Soms goed 5% • Het was gezellig, maar op de juiste momenten serieus. • Je kon fijn werken, omdat het rustig was. • Gezellig en motiverend. Af en toe lachen tussen de wiskunde sommen door, doet een mens goed. • Het was stil in de klas, wat voor mij een belangrijke voorwaarde voor een goede leeromgeving is. • Altijd hard werken, maar ook tijd voor een beetje gezelligheid. • Iedereen hielp me goed en ik voelde me op m'n gemak. • De coaches maken het gezellig in de pauze. • Er hing echt een gemotiveerde sfeer in de lucht. • Er was een hele leuke sfeer. De docenten deden gezellig met ons mee en dat verhoogde de motivatie.
5. Heb je het maximale er uit gehaald voor je gevoel?	Ja 91% Nee <1% Beetje 9% • Ik heb mijn best gedaan en dat doe ik bijna nooit. • Ik heb geleerd hoe ik bepaalde dingen kan oefenen en leren. • Mijn eigen leer en werkvermogen is boven mijn verwachting. Ik werkte hier harder, beter en efficiënter dan ik in een heel schooljaar had gedaan. • Veel meer dan dat ik zelf verwachtte in me te hebben. Ik heb per dag veel meer gedaan, dan ik normaal gesproken doe. • Meer zelfs. • Ik heb mezelf voor de volle 100% gegeven. • Als ik door ben, dan wel. • Ik heb nog wat kennis erbij gepropt, omdat ik niet

	veel ruimte heb in mijn hoofd. • Eindelijk! Dit had ik eerder moeten doen. • In de eerste week wel, maar in de laatste paar dagen is het moeilijk je te concentreren op één vak. • Ik heb non-stop zitten blokken. • Ik heb me suf gewerkt. • Veel meer zelfs. Ik had niet verwacht dat ik zo serieus kon werken en leren. • Volgens mij zelfs meer. Ik dacht dat ik nooit zo veel, goed en stil zou kunnen werken. • Ik ging voor de 200%. • Ik heb erg m'n best gedaan om te laten zien dat ik het echt kon.
6. Heeft de begeleiding je gemotiveerd?	Ja 83% Nee 3% Beetje 15% • Ja, want ik dacht een tijdje: ik kom er wel. Maar nu ben ik wakker geschut. • Ze helpen je concentreren en motiveren je. • Ik ga er volgend jaar vanaf het begin voor werken. Ik weet nu dat ik het kan. • Het heeft me in ieder geval inzicht gegeven in hoe ik moet leren. • De lerares heeft mij goed geholpen met de stof, maar ook met mijn zelfvertrouwen. • Ze deden goed hun best om eruit te halen wat erin zit. • Ja, als je het moeilijk vindt krijg je te horen dat je het echt kan en daardoor wil je het nog een keer proberen. • Ik heb mezelf overtroffen door in de vakantie toch naar school te gaan. • Het heeft me inzicht gegeven in hoe ik moet leren. • Aardige mensen die er voor jón zijn en niet voor hun salaris. • Ze bleven positief, dat vond ik heel fijn. • De leraren motiveerden mij, maar ik was zelf ook al gemotiveerd. • Ik heb meer dan anders mijn best gedaan om berekeningen en formules te onthouden. • Ik leid mezelf zelfs af, dus ik had moeite met concentreren.

<i>7. Snapte je het beter door de begeleiding?</i>	Ja 83% Nee 6% Beetje 11% • Het heeft heel goed geholpen om een docent te krijgen. De stof die ik niet begreep, begrijp ik nu daardoor. • Als ik vragen had, kon ik die altijd stellen. • Ik kreeg hele goed uitleg. • Ik snap nu alles heel goed. • Als ik het snap gaat mijn motivatie omhoog. • Ze legden beter uit dan mijn eigen docenten. • Individuele uitleg is altijd fijn. • Ze legden op verschillende manieren uit, net zo lang tot je het snapte. • Ze waren geduldig en legden alles goed uit.
<i>8. Waar had je moeite mee?</i>	Motivatie 19% Concentratie 44% Leerstof 29% Lesrooster 6% Planning 15% • Als ik op mijn laptop iets op internet moest doen, riep Twitter mij wel een beetje. • De pauzes waren veel te lang en de lessen te kort. Wanneer je net geconcentreerd bezig was, was de les weer afgelopen. • De pauzes waren te lang. • Minder pauzes, zodat je sneller de dag door bent. • Er moet les gegeven worden. • De toetsvragen. • Het onthouden van de leerstof. • Te veel stof voor twee weken.
<i>9. Wat mag niet veranderen?</i>	Lesrooster 36% Pauze-invulling 43% Klassenindeling 37% • Goed dat we ingedeeld werden per vak. • Pauzes zijn heel goed!
<i>10. Van welke pauze invulling heb je gebruik gemaakt?</i>	Tafeltennis 17% Voetbal 11% Basketbal 4% Winkelcentrum 41% Kletsen met elkaar 59% • Buiten zitten en ergens anders aan denken. • Zonnen.

<i>11. Wat het aanbod en de keuze daarin voldoende?</i>	Te veel keuze 1% Voldoende keuze 95% Te weinig keuze 4% • Leraren konden met alles helpen. • Ik wist wat ik moesten kon doen.
<i>12. Wat kan anders of beter?</i>	Inzet van docenten 9% Klassenindeling 6% Maken van de planning 20% Begeleiding 10% • Pauze, er is echt te veel pauze. • Misschien is het beter als je ons zelf de stof laat plannen. • Betere planningen.
<i>13. Welk cijfer geef je de zomerschool?</i>	Gemiddeld cijfer : 7,85
<i>14. Wil je nog iets anders kwijt?</i>	• Ik vond het een leerzaam proces. Thuis houd je dit nooit vol, en het was nog gezellig ook. • Fijn om nog de kans te krijgen om over te gaan. • Goed initiatief! Waarom het huis verbouwen als alleen het badkamerkraantje lekt... • Ik hoop dat ik bevorder! • Het was goed voor mijn Engels. Ik heb veel geleerd en ik heb ondanks dat het school was, ook twee fijne en leuke weken gehad. • Ik heb ontdekt dat ik niet zo dom ben en veel meer kan dan ik denk, als ik me er maar voor inzet. • Ik vond het erg goed en heel nuttig. • Het was supergezellig en ik ben blij dat ik naar de zomerschool mocht! • Ik ben blij dat ik deze kans heb gekregen! • Ik vond het gezellig, ik heb heel veel gedaan en het is zeker goed voor me geweest. • Heel erg bedankt voor alle hulp. Ik ben trots op mezelf!

Bijlage 2

Sfeerimpressie

De uitslag!

CERTIFICAAT
VOOR DEELNAME AAN

DE PILOT ZOMERSCHOLEN 2013

Beste Zomerschooldocent / -studiecoach,

DANKZIJ JOUW ENTHOUSIASME, POSITIEVE HOUDING EN JE
VAKINHOUDELIJKE EN DIDACTISCHE INZET ZIJN 205 VAN DE 241 LEERLINGEN
ALSNOG DOOR NAAR HET VOLGENDE JAAR! BEDANKT!

*Namens de landelijke projectleiding,
Gijs de Bont & Mariëtte Amsing*

